

Recenze a krátká sdělení

Cesty k pedagogice obratu

Magdalena Marešová

LUKÁŠOVÁ, H. (2013). *Cesty k pedagogice obratu*. Ostrava: Ostravská univerzita.

Profesorka Hana Lukášová, která stojí od roku 2000 v čele ostravské Katedry pedagogiky pro primární a alternativní vzdělávání, odkazuje už samotným názvem své monografie k *pedagogice obratu* jako směru pedagogického uvažování, jež toto pracoviště dlouhodobě rozvíjí. Jde o pojetí spojené s okruhem spolupracovníků profesora Zdeňka Heluse, pro něž jsou dítě a jeho osobnost východiskem nejen k promýšlení otázek spjatých s výukou a vzděláváním, ale i k osobnímu jednání. Také Hana Lukášová se dlouhodobě angažuje jak ve výzkumu (za svůj přínos získala vloni čestné uznání České asociace pedagogického výzkumu ČAPV), tak i v úsilí o proměnu pedagogické praxe, například při podpoře ZŠ waldorfské v Ostravě či uvnitř hnutí Přátel angažovaného učení PAU.

Kniha je rozčleněna do deseti kapitol. Kapitola první vytváří spolu se dvěma posledními jisté zarámování – právě zde autorka promýšlí otevřené otázky spojené s *pedagogikou obratu*. Uvnitř tohoto rámce nalezne čtenář sedm kapitol, v nichž je líčeno sedm cest, po nichž se pedagogické myšlení XX. století k celostnímu pojetí edukace ubíralo. K bližšímu představení si autorka vybrala reformně pedagogické koncepce M. Montessoriové, C. Freineta, jenskou školu P. Petersena, waldorfské školy R. Steiner-a, pragmatickou pedagogiku J. Deweyho, antiautoritativní pedagogiku A. J. Neilla a konečně východiska anti- či post-pedagogů (von Braunmühla, von Schoenebecka, Illiche a dalších). Jako hlavní kritérium výběru koncepcí zde slouží právě celostní pohled na dítě a úcta k lidské svobodě, o níž jde autorce především.

U knih reflektujících pedagogické myšlení v historické perspektivě může vzniknout nebezpečí, že zůstanou přehledem idejí bez vazby na problémy, které musí řešit přítomnost. Tomuto nebezpečí předchází Hana Lukášová tím, že u každého z vybraných reformně pedagogických směrů vždy znovu nabízí k promýšlení základní otázky: o ja-

kou filosofii edukace se opírá? Jak chápe možnosti rozvoje dítěte? A ovšem také – jaké inspirace nabízí pro dnešek? Čtenář vedený hlubším zájmem o myšlenkový svět vybraných autorů by neměl být zklamán stručností odpovědí na nastolené otázky. Autorčin přehled reformně pedagogických koncepcí ukazuje, kde ona sama nalézá podněty k vlastnímu přemýšlení, aniž by si činila nárok na úplnost výčtu nebo usilovala o vyčerpávající analýzu. Tento přístup staví čtenáře před primární úkol pedagogického myšlení – promýšlet stále znovu otázky po podstatě výchovy a hledat na ně vlastní odpovědi.

Většina reformně pedagogických pojetí, jimž se autorka věnuje, je přibližována z literatury česky psané nebo alespoň v češtině dostupné. Pokud téma čtenáře hlouběji zaujme, může se tak dozvědět více z odkazů na dostupné publikace – k jednotlivým koncepcím a autorům jsou citováni Singule, Cipro, Rýdl, Průcha, Svobodová a Jůva, Štech či Tomková, Matulčíková, Kasper, Śliwerski, Prokop, Švec a další. Autorce jde o to, „aby po přečtení textu bylo možné volit inspiraci k tvorbě individuálních projektů autorských tříd nebo autonomních škol v rámci školních vzdělávacích programů“ (s. 5). Poněkud rušivě mohou na čtenáře působit četné typografické chyby – je to drobnost, avšak pečlivější technická korektura ze strany univerzitního nakladatelství by vydávané publikaci byla prospěla.

Jedním z charakteristických rysů textů z oblasti sociálních věd je, že se dotýkají nejen *idejí*, ale i *pragmat*, totiž činů, jednání konkrétních lidí. Autory to vždy znovu staví před rozhodnutí, zda k tomuto jednání zaujmou hodnotící postoj (přístup normativní), anebo zůstanou u popisu (přístup deskriptivní). Normativní přístup zvolený Hanou Lukášovou odlišuje recenzovanou knihu od monografií, kde jsou reformně pedagogická a alternativní pojetí vzdělávání představena převážně deskriptivně (například M. Matulčíkové *Reformno-pedagogické a alternativné školy* z roku 2007 nebo *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání* J. Průchy, které vyšly vloni ve třetím, aktualizovaném vydání). Normativní přístup si v sociálních vědách zjednáva legitimitu tím, že autor reflektuje hodnotovou základnu, na níž stojí. Právě to činí Hana Lukášová v první a v posledních kapitolách knihy přihlášením se k celostní „pedagogice obratu.“ Touto reflektovanou normativitou autorka bezprostředně koncepčně navazuje na svou předchozí publikaci *Kvalita života dětí a didaktika*. Práce, kterou v roce 2010 vydalo nakladatelství Portál, je ojedinělá tím, že důsledně vztahuje základní didaktické kategorie k široce chápaným potřebám dítěte a ty se pokouší operacionalizovat do možností každodenní podoby výuky, aby byl text využitelný i pro pedagogy v praxi, nejen pro odborníky.

Pedagogika obratu není neutrální pojem. Je to niterně prociťovaná výzva k jednání, k akci – a v tomto smyslu je recenzovaný text po mém soudu velmi autentický a cenný. Svým rozsahem, zaměřením a vyzněním má charakter výzvy, aby se pedagogové nebáli následovat příkladu reformátorů, kteří pohlíželi na dítě v celku jeho životních možností a také podle toho jednali. *Verba movent, exempla trahunt*, doufá Hana Lukášová,

když vyzývá učitele, aby se podle příkladu reformátorů stali takřikajíc porodníky „nové a vlastní cesty životem a profesí“ (s. 110) a tím pomohli na svět edukační kultuře obratu.

Kontakt:

Mgr. Magdalena Marešová
Katedra pedagogiky a psychologie
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Technická univerzita v Liberci

Pozvánka na konferenci***Aktuální problémy pedagogiky ve výzkumech studentů DSP X***

Jménem Oborové rady doktorského studijního programu Pedagogika a Ústavu pedagogiky a sociálních studií na PdF UP v Olomouci si Vás dovoluujeme pozvat na jubilejní desátý ročník mezinárodní konference studentů/tek doktorských studijních programů, s názvem *Aktuální problémy pedagogiky ve výzkumech studentů DSP X*. Toto setkání je příležitostí pro diskusi, výměnu názorů a zkušeností studentů DSP různých univerzit, jejich školitelů, dalších odborníků i laické veřejnosti.

Konference se uskuteční ve dnech 27.–28. listopadu 2013. První konferenční den bude věnován samotnému prezentování příspěvků, do plenárního zasedání přijali pozvání prof. Eliška Walterová, prof. Jan Průcha a doc. Miroslav Dopita. Následující den proběhnou dva metodologické semináře, a to v českém jazyce pod vedením Dr. Petra Knechta, a v anglickém jazyce vedený dr. Pavlem Rudnickim. Další informace a přihlášku naleznete na internetových stránkách: www.pedagogikadsp.cz.